

УДК 340.113

К. О. Трихліб, аспірантка кафедри теорії держави і права Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»

Юридична термінологія звичаєвого права (на матеріалах «Руської Правди»)

У період становлення правової держави як одна із найважливіших постає проблема визначення юридичної термінології, а також її правильного використання як професійними юристами, так і майбутніми фахівцями. Вирішення актуальних питань сучасної правознавчої науки, тлумачення законів та нормативних актів неможливе без знань певних мовних особливостей.

Правнича термінологія починала створюватися одночасно із формуванням права. Перші юридичні документи є основними джерелами виникнення правової термінології, юридичних конструкцій. Розвиток української правничої термінології пов'язаний з історією української державності, національного права, української мови¹.

Становлення юридичної термінології та її еволюція є тривалим поступовим процесом, що бере свій початок ще в давньоруський період існування держави і триває в наш час. Як пише Н. В. Артикуца, юридична термінологія є найдавнішим пластом

¹ Ключко М. Джерела походження та способи творення юридичних термінів України / М. Ключко // Вісн. Акад. прав. наук України. — 2009. — № 4 (59). — С. 223.

термінологічної лексики української мови, який своїм корінням сягає глибокої дописемної старовини, коли право існувало у своїй первісній формі — формі звичаю і традиції¹.

Однією з основних тенденцій формування юридичного термінологічного поля є термінологічна наступність. Ю. А. Тихомиров, розмірковуючи про наступність, зауважує, що «кожному періоду людської історії властиво збереження правового спадку і його примноження. Правонаступність — всередині і зовні держави — забезпечує безперервність дії права і той зв'язок явищ і процесів, які необхідні для усталеності суспільства, держави і нормальної життєдіяльності громадян»².

Неможливо повно і достовірно дослідити термінологію, яка задіяна у сучасному нормативному масиві, не звертаючись до її коренів, не з'ясувавши шлях її становлення. Тому і виникла необхідність розгляду процесу формування юридичної термінології з позицій її історико-порівняльного дослідження в давньоруський період розвитку права, яке, як відомо, було звичаєвим.

Звичаєва термінологія в юриспруденції досліджена мало. У класичному вигляді відомі праці XVIII ст. Ш. Монтеск'є та І. Бенґама. Їх практична спрямованість полягала в тому, щоб сформулювати єдині правила граматичного тлумачення законів та надати загальні рекомендації з оптимальних способів мовного вираження волі законодавця. Логіко-лінгвістичні дослідження будови мови законодавця зустрічаються у працях О. Ф. Кістяківського, П. І. Люблінського, А. С. Піголкіна. У російській сучасній науці відома праця С. П. Хижняка, присвячена формуванню юридичної термінології. Етнотворчий аспект українського звичаєвого права вивчала О. П. Іванівська. Філософсько-логічне дослідження мови права здійснено С. Е. Зархіною. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук С. П. Кравченко присвячена мові як фактору правоутворення та законотворення. Однак, як слушно зауважив

¹ Артикуца Н. Проблеми і перспективи вивчення юридичної термінології / Н. Артикуца // Право України. — 1998. — № 4. — С. 56.

² Тихомиров Ю. А. Курс сравнительного правоведения / Ю. А. Тихомиров. — М. : Норма, 1996. — С. 247

Г. Дж. Берман, протягом тривалого історичного періоду ні в соціальній філософії, ні в теоретичній юриспруденції «не брались до уваги такі формуючі фактори, як мова права»¹.

Із сучасної точки зору внутрішня суперечливість давньоруської юридичної термінології полягає в тому, що вона конкретна і разом з тим синкретична за суттю. Ця термінологія включає одразу кілька значень, які в епоху Середньовіччя були нероздільними.

Склад і якість юридичної термінології базувались на багатофакторній основі, відображаючи ту систему понять, яку використала державна влада і в цілому суспільство як специфічний засіб комунікації. Своєрідність юридичної термінології пояснювалась і специфікою державного устрою Русі того періоду, коли до складу Руської держави входило багато земель, що мали свою специфіку.

Перші «писані закони», зберігаючи зв'язок із релігійними і моральними приписами, містили елементи звичаєвого права, але в той же час і нові правила поведінки, яким було надано сили закону. Норми звичаєвого права зафіксовані у Ветхому Завіті («хто вдарить батька свого, чи матір свою, того слід віддати смерті»), законах вавилонського царя Хаммурапі, римських «Законах XII таблиць».

З утворенням ранньофеодальної Київської держави створюється визначена система норм усного звичаєвого, а потім і писаного права. Вважається, що більшість нормативних актів Київської Русі склалась в усній формі, а в писемності був зафіксований готовий, оброблений текст законів. Про це свідчать договори Русі з Візантією. У цих угодах, що мали міжнародний характер, йдеться про «закон руський». Це перші відомі застосування в давньоруській правничій термінології поняття «закон»².

¹ Российское законодательство X–XX веков : в 9 т. — М., 1984. — Т. 1. — С. 6–7.

² Дзейко Ж. О. Історія законодавчої техніки в Україні періоду Княжої доби кінця IX — початку XIV ст. / Ж. О. Дзейко, О. Й. Вовк // Держава і право. Юрид. і політ. науки. — Вип. 28. — С. 150.

М. Ясинський указував, що «...спочатку між словами «закон» та «звичай» не було ніякої різниці, і вони обидва (рівно як і терміни «правда» і «покон») застосовувались як однозначні, для визначення саме юридичних звичаїв». «Устав і закон руський» — це збірник законів, створений до початку X ст., що за теорією Л. Черепніна був прототипом пізнішої «Руської Правди». Хоч як би там було, але з літописних джерел, насамперед з «Повісті временних літ» видно, що термін «закон» застосовувався вже у X ст. спочатку як термін звичаєвого права, а пізніше як визначення об'єктивного права взагалі, тобто не тільки звичаїв, а й законів у прямому їх значенні¹.

Договори укладалися, як правило, у двох примірниках (двох хартіях) грецькою і слов'янською (тогочасною руською) мовами. За своїм змістом ці договори містять постанови як візантійського, так і староруського права; перші здебільшого стосуються міжнародного публічного права, другі — карного права.

За Княжої доби законодавчі акти починають розрізняти за їх юридичною спрямованістю на такі основні види, як грамоти, уроки та устави.

Поняття «грамота» було запозичене з візантійського права і означає «літера», «лист», «послання». У Київській Русі ним позначали будь-який письмовий документ і лише з XV ст. — конкретний акт правового значення.

Щодо юридичної форми, то їх можна віднести як до договорів-рядів, так і до тестаментів (письмових заповітів). Грамоти писалися, як правило, латинським шрифтом.

Під уроками слід розуміти постанови князів переважно фінансового характеру про всякі відомості і податки на користь князя, а також про судові виплати².

Під уставами розуміються постанови князів на доповнення або зміну норм звичаєвого права. Особливу групу становили церковні устави — акти законодавчої діяльності князів, що

¹ Дзейко Ж. О. Історія законодавчої техніки в Україні періоду Княжої доби кінця IX — початку XIV ст. / Ж. О. Дзейко, О. Й. Вовк // Держава і право. Юрид. і політ. науки. — Вип. 28. — С. 150.

² Российское законодательство X–XX веков : в 9 т. — М., 1984. — Т. 1. — С. 49.

мали на меті унормувати правове становище церкви в державі, впорядкувати церковні суди і забезпечити церкву матеріально. Тексти уставів писалися старослов'янською мовою кирилицею, напівуставним стилем згідно з правилами грецької православної церкви. Аналізуючи їх юридично-правову форму, можна припустити, що вона має класичну структуру сучасного нормативного акта: вступ (гіпотеза); основна частина (диспозиція); висновки (санкція). У таких Уставах уперше застосовуються тогочасні кримінальні та цивільні терміни, які проіснували в юриспруденції кілька століть і були запозичені пізнішими законодавцями при створенні нових правових актів. Наприклад, «татьба» — пограбування, «сволочить» — пограбування поховань, «задниця» — спадкове майно. Поняття «закон» в Уставах уже не тотожне поняттю «звичай», а під ним розуміють релігійні правила, і «Адже кто пре обидить наш устав, таковым непощеным бытии от закона божия и горе себе наследуют»¹.

З'ясовуючи процес утворення і природу давньоруської юридичної мови, вчені зазвичай оперують порівняно невеликим колом джерел, в основному такими, як «Руська Правда», творами Володимира Мономаха, «Моління Данила Заточника», «Слово о полку Ігоревім», грамотами на бересті та літописами. Усі ці та інші джерела є вельми важливими для розробки основи давньоруської юридичної мови, які, у свою чергу, заклали фундамент для формування мови української народності. Давні слов'яни мали дуже розвинену систему міфологічного осмислення світу, що характеризувалась у духовному відношенні високою індивідуальністю і значною передправовою розвиненістю.

Усередньовічній Русі такі пам'ятки руського права, як «Руська Правда», «Церковний статут про суди церковні» князя Ярослава Мудрого були основою для вироблення загальнонаціональної мови. Урамках цих відомих пам'яток права формувалась і літературна мова.

¹ Енциклопедія українознавства : Загальна частина. — К., 1995. — Т. 2. — С. 335.

Кожному етапу розвитку українського звичаєвого права притаманні свої специфічні термінологічні особливості. Порівнюючи, наприклад, термінологію «Руської Правди» і «Псковської судної грамоти», не можна не помітити різну спрямованість цих двох джерел права. «Руська Правда» була орієнтована в основному на регламентацію кримінальних і кримінально-процесуальних правовідносин, у зв'язку із чим частка цивільно-правових термінів у її текстах доволі мала. «Псковська судна грамота» регулювала переважно цивільно-правові відносини.

Однак якщо порівняти термінологію джерел права різної часової площини, наприклад, «Руську Правду» і Статути Великого князівства Литовського (1529, 1566, 1588 рр.), то зазначимо, що термінологія «Руської Правди» та інших джерел давньослов'янського права мала базисне, визначальне значення для формування термінологічного простору цих джерел. Однак надбудовний характер юридичної термінології Литовських Статутів виявляється не так у процесі термінологічної наступності, як у процесі оновлення термінологічної системи, впровадження низки нових термінів, наприклад, «помістя», «артикул», «пограбування». Разом з тим деякі терміни, що вживались у давньоруських джерелах права, зокрема в «Руській Правді», відмирають (наприклад, «закуп», «добиток»), а деякі змінюють своє значення¹.

У період народження, в епоху раннього Середньовіччя, звичаєве право виражається перш за все в юридичних діях (фактах). Писемні джерела того часу свідчать, що як такі знання про право виступали ритуальні дії і предмети, яким надавалось символічного значення. Це і є свого роду метафори, що стали перехідним етапом і важливою ланкою в ланцюжку правових норм. Схожі звичаї зустрічаємо в Німеччині у Середні віки.

Засновник функціональної семіотики М. Я. Марр зазначав, що назва одного предмета переходить на назву іншого пред-

¹ Толкачова Н. Є. Семантична структура давньоруської юридичної звичаєвої термінології. Історія держави і права / Н. Є. Толкачова // Бюлетень М-ва юстиції України. — 2008. — № 2 (76). — С. 9.

мета, який прийняв у господарстві і у суспільному виробництві функції першого. Це повною мірою можна віднести і до права. Кожен правовий термін, тобто правова форма, за своїм висхідним смислом завжди є вмотивованим, і тому у процесі аналізу можна визначити, що було покладено в його основу. Середньовічна свідомість оперує не так поняттям про предмет, як уявленням про нього. Тому значення слова чи терміна можна розкрити лише конкретно через текст, у якому дане слово фігурує¹.

Значну роль у процесі еволюції права, його інновації і наступній легітимзації відіграє метафора (з грец. перенесення). Роль метафори в генезисі правових форм ще слабо вивчена істориками права, хоча вона є надзвичайно важливою. Такий спосіб утворення нових правових форм відображає наступність у праві. Якщо йдеться про створення нових правових форм, то ми впевнено можемо говорити про правотворчість як про деякий акт метафоризації².

Правова термінологія, будучи зовнішнім виразом форми права, піддається змінам, що залежать від багатьох факторів, зокрема, зміна значень юридичних термінів під впливом метафори. Так, наприклад, велику роль у процесі формування руського середньовічного права, зміни правової термінології відіграла метафоризація (перенесення значення) норм християнської етики, які становили основу канонічних установлень у правовій аналогії, що знайшли своє відображення у світських збірниках права. Характерною рисою процесу метафоризації у новий час є розвиток образних, метафоричних вживань слов'янізмів, що сходять до старослов'янської мови.

Важливим джерелом зміни правових форм є запозичення. Умовні терміни проникають у вітчизняну юридичну мову не тільки на сучасному етапі, таке проникнення існувало завжди. Зауважимо, що в руській правовій мові спостерігалась рецепція

¹ Степанов Ю. С. Язык и метод. К современной философии языка / Ю. С. Степанов. — М., 1998. — С. 84.

² Честнов И. Л. Правопонимание в эпоху постмодернизма / И. Л. Честнов. — СПб., 2002. — С. 221.

термінів із мов інших народів. Із Візантії були привнесені слова грецького походження, наприклад, грамота, єресь, ігумен, єпископ; з німецької — князь, дума, полк, меч, шолом, мито, а також готських запозичень — дошка, скло, буква, лихвар, дружина, піст; із скандинавської — варяг, гридь, тіун; з тюркської — боярин, кабала; з польської мови — місто (място), особа, опіка тощо. Значно більш помітним процес запозичення у вітчизняну термінологію права став у XVII ст. У цей період особливо посилювався вплив латинської термінології на вітчизняну. Відомо, що не всі терміни латинського походження були прямо запозичені з латинської мови. Величезний вплив на формування юридичної термінології у цей період також здійснювали західно-руська і церковнослов'янська мови¹.

Як уже було зазначено, елементи звичаєвого права східних слов'ян містяться в ранній редакції пам'ятника права «Руська Правда» (XI ст.). Загальновизнано, що цей систематизований збірник давньоруського права можна вважати найважливішою пам'яткою Княжої доби.

У тексті «Руської Правди» збереглися такі релікти звичаєвого права, як короткі алегоричні формули. У двох-трьох словах містився цілий комплекс невимовлених, неясних значень, що потребують пояснення².

Під назвою «Руська Правда» розуміють ряд юридичних збірників, складених у XI–XIII ст. з князівських уставів, звичаєвого права, судових рішень та частково візантійських джерел. Сьогодні ще остаточно не вирішене питання про походження «Руської Правди»: чи є вона пам'яткою офіційною, тобто актом законодавчої діяльності великих князів київських, чи це юридичний збірник або ряд збірників, складений приватними особами, які записували юридичні норми, що застосовувалися на практиці.

¹ Толкачова Н. Є. Семантична структура давньоруської юридичної звичаєвої термінології. Історія держави і права / Н. Є. Толкачова // Бюлетень М-ва юстиції України. — 2008. — № 2 (76). — С. 10–11.

² Там само. — С. 8.

Стосовно законодавчої техніки слід зазначити, що авторство «Руської Правди» не встановлено і можна лише здогадуватися, який рівень правової культури автори мали, готуючи та редагуючи цей збірник.

Укладачі «Руської Правди» використовували таке головне джерело, як князівські устави. Іншими важливими писемними джерелами були збірники візантійського права, які проникли в Руську землю завдяки духовенству, наприклад «Номоканони», «Еклога», «Закон судний людем», «Прохірон», «Книги законія» та ін.

Найбільшими за обсягом джерелами «Руської Правди» були правові звичаї і судові рішення, що в основному спиралися на норми звичаєвого права. Цікавими для усвідомлення тогочасної юридичної техніки є наявність у тексті «Руської Правди» так званих «істолкованій», тобто мотивів, які наводили укладачі збірників у деяких статтях для пояснення, чому вони прийняли той чи інший порядок викладення норми, якими принципами вони керувалися при визначенні санкцій за вчинений злочин. Деякі історики, зокрема М. Чубатий, визнають, що «Руська Правда» передає нам звичаєве право і правові погляди саме київських полян¹.

Початковий текст «Руської Правди» поки що не відомий. За своїм змістом дослідники поділяють списки на три основні редакції: коротку, просторову (розширену) і скорочену (середню)².

У звичайному давньослов'янському праві у значенні поняття права вживався спершу термін «правда», а вже потім «установка» і «судна» грамота. У канонічних збірках ці поняття виражались термінами «закон», «законоположение», «заповідь». Якщо у звичаєвому слов'янському праві для позначення свідка в судовому процесі використовувався термін «видок», то в

¹ Чубатий М. Огляд історії українського права: історія джерел та державного права / М. Чубатий. — Мюнхен, 1994. — С. 32.

² Прянишников Е. Развитие законодательной техники в дореволюционной России / Е. Прянишников // Законодательная техника : науч.-практ. пособие. — М., 2000. — С. 214.

церковнослов'янських текстах — «сведетель». Якщо в звичаєвому слов'янському праві для характеристики власності, майна застосовувались терміни «дом», «живот», то в канонічних текстах — «имение». У звичаєвому праві невільна людина іменувалась «холопом», а в церковному праві — «рабом».

Таким чином, можна говорити про наявність двох систем юридичної термінології на Русі. Одна система народжувалась у надрах звичаєвого слов'янського права, а друга — у церковнослов'янському середовищі, відчуючи сильний вплив візантійського канонічного права.

Число запозичень у сучасному законодавстві значно збільшилось, наприклад, з латинської мови: сервітут, агент, акредитив, акцепт, бенефіціар, кондомініум, контракт, ліцензія, оферта, приватизація; з французької: аваль, реклама; з англійської: брокер; з грецької: іпотека тощо. Саме тому юридична лінгвістика як наука повинна всебічно враховувати цю обставину, у тому числі й при дослідженні такої базової проблеми, як «взаємодія природної і юридичної мови», у якій термінологічний аспект посідає важливе місце¹.

Ще однією формою у процесі розвитку середньовічного права стало вживання словесних формул, які становили певну юридичну конструкцію, з вимовлянням якої суспільство епохи раннього Середньовіччя пов'язувало початок чи завершення правовідносин. Словесні формули часто вживались при укладенні договорів. Іноді спеціальні вербальні конструкції були необхідні у судовому процесі².

О. П. Іванівська дає таку класифікацію звичаєвих термінів: невербальні юридичні символи, або символи права, та вербальні юридичні символи. Невербальні символи — це умовні факти, формальні дії, що застосовувалися для вираження правомірності даного явища (наприклад, посаження

¹ Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених. Вип. 5. — Сімф. : Б. В., 2004. — С. 203–208.

² Толкачова Н. Є. Семантична структура давньоруської юридичної звичаєвої термінології. Історія держави і права / Н. Є. Толкачова // Бюлетень М-ва юстиції України. — 2008. — № 2 (76). — С. 12.

князя на стіл — символ законності набуття влади, рукобиття — символ укладення договору, покора — обряд примирення вбивці з родичами вбитого). До вербальних належали фразеологізми, приказки, прислів'я. Вербальні юридичні символи фразеологічного характеру відображали народну правосвідомість. Прислів'я часто трансформувалися у сталі юридичні формули, що вживались для означення певних правничих дій та понять.

Кращі та найбільш повні збірники прислів'їв належать В. Далю та І. Снегирьову: «На одном вече, да не одни речи» (вимога згоди), «Куда плуг, соха и коса ходили» — визначення меж володіння, «Великій ваді немає розради» — тяжкий злочин, що не підлягає виправданню¹.

Останньою, найбільш розвиненою формою права стала текстуальна, процес вдосконалення якої триває і в наш час. У середньовічний період текстуальна форма виразу права мала свої неповторні особливості. У тексті права часто використовуються умовні речення як один із способів мовної реалізації внутрішньої логіки закону. Наприклад, ст. 21 «Руської Правди»: «Аще ли хто кого вдарить бато́гом. Або чашею, або ро́гом... то плати йому». Як бачимо, навіть ця норма давньоруського законодавства побудована відповідно до сучасної логічної структури «якщо — то — інакше»².

Юридичні дії як форма вияву звичаєвих норм відомі з літописів, житія святих, сказань, юридичних актів (акти судових і юридичних угод), збірників правових норм. Відомою формою вияву звичаєвих норм було їхнє об'єднання у збірки, що отримали назву юридичні пам'ятки, тобто законодавчі акти й практичні збірники права давнини («Руська Правда»). У козацькому праві використовувались такі терміни для позначення правового звичаю, як звичай, традиція, вільності. Термін звичаєве

¹ Толкачова Н. Є. Семантична структура давньоруської юридичної звичаєвої термінології. Історія держави і права / Н. Є. Толкачова // Бюлетень М-ва юстиції України. — 2008. — № 2 (76). — С. 13.

² Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених. Вип. 5. — Сімф. : Б. В., 2004. — С. 144.

право (альтернативні поняття — примітивне право, архаїчне право, народне право, мононорматика, протоправо тощо) увійшли в науковий обіг у ХІХ ст.

Однією з перших у багатьох народів формою закону були договори. У пам'ятках нашої давньої писемності договори мають різні назви: ряд, поряда, докончанье, хресне цілування, мир і правда.

Уже в епоху Середньовіччя лексика і фразеологія мови законів мала особливу термінологічну організацію. Середньовічна людина оперує не так поняттями про предмет, як образними уявленнями про предмети. Цим мова середньовічної епохи різко відрізняється від мови сучасної епохи, яка є абстрактною, неконкретною і надзвичайно абстрагованою.

Юридична лексика відображає поступові зміни, що відбуваються у праві. Як у мові нові поняття позначаються старими словами древніх коренів, так і у сфері права нові відносини значною мірою живуть під оболонкою древніх юридичних форм.

Так, у термінології ІХ—ХІV ст. знайшли своє відображення процеси соціальної стратифікації суспільства, зміцнення державної влади, формування правових інститутів, зміни рівня юридичної техніки. У цей період виникають та отримують свій подальший розвиток юридичні терміни, що стосуються органів державної влади та управління («владичен суд», «дань», «городник», «господа»), права власності («боржник», «борть», «живот» (майно)), зобов'язальне право («банкротство»), спадкування («безатщина», «ближики», «задница», «заклич»), шлюбно-сімейне право («блуд», «брак», «брату чадо», «вдова», «вінчана жена», «жена водимая»), кримінальне право («боевник» (вбивця), «вира», «напівсира», «вино», «головник», «головництво»), судовий процес («безсудна грамота, «залізо» (ордалий), «видок», «жереб») тощо. Друга група юридичних термінів включає позначення правомірних («правий») і неправомірних дій («лихий»)¹.

¹ Толкачова Н. Є. Семантична структура давньоруської юридичної звичаєвої термінології. Історія держави і права / Н. Є. Толкачова // Бюлетень М-ва юстиції України. — 2008. — № 2 (76). — С. 17–18.

Пониження статусу закону в руській традиції пов'язано, з одного боку, з недоліками в самій давньоруській правовій системі, а з другого — із впливом релігійних концепцій, що протиставляли вищу справедливість людському беззаконню.

Тенденція інтернаціоналізації юридичної термінології була актуальною в усі часи і особливо стала проявлятися в сучасний період розвитку вітчизняної правової системи. Актуальність цієї тенденції пояснюється все більшою інтеграцією світового співтовариства, процесом асиміляції мов.

Отже, генезис і розвиток української правничої термінології тісно пов'язані з витоками та історією національного права, української державності, історією української мови та правової науки. Становлення і формування термінології українського права, як і української мови взагалі, відбувалось у надзвичайно складних і несприятливих історико-політичних умовах бездержавності, під впливом багатьох мов, що не могло не позначитися на розвитку термінологічного словника української юридичної мови¹.

К. А. Трихлеб

ЮРИДИЧЕСКАЯ ТЕРМИНОЛОГИЯ ОБЫЧНОГО ПРАВА (НА МАТЕРИАЛАХ «РУССКОЙ ПРАВДЫ»)

Статья посвящена исследованию юридической терминологии обычного права Киевской Руси. Рассматриваются пути формирования, образования и особенности развития юридической терминологии обычного права на материалах «Русской Правды» и других источников права того времени; дается сравнительно-правовая характеристика, анализируется соотношение источников и форм выражения наиболее распространенных юридических терминов обычного права, рассматриваются проблемы их толкования и правопонимания в целом.

Ключевые слова: юридическая терминология, обычное право, закон, правовой обычай, правда, право.

¹ Толкачова Н. Є. Семантична структура давньоруської юридичної звичаєвої термінології. Історія держави і права / Н. Є. Толкачова // Бюлетень М-ва юстиції України. — 2008. — № 2 (76). — С. 19.

K. O. Trihlib

**JURIDICAL TERMINOLOGY OF COMMON LAW
(ON THE MATERIALS OF «RUSSIAN TRUTH»)**

The article is dedicated to the research of juridical terminology of common law of the Kiev Rus. In the context of the raised problem, the ways of formation, generation and the features of the juridical terminology's progress of common law on the materials of «Russian Truth» and on the other legal sources of that time are examined; law-comparatively description, correlation and theoretical analysis of the sources and of the most common juridical terms of common law's wordings are considered, the problems of their interpretation and in the law-understanding are also reviewed.

Keywords: *juridical terminology, common law, law, legal custom, truth, law.*